

Frihet för Elevkåren!

"Föreningsfrihet är den okränkbara rätten att organisera sig med andra i gemensamma intressen, utan inblandning från skolan eller föräldrar."

Lina Hultqvist, ordförande Sveriges Elevkårer 2016–2018

Föreningsfrihet

Som medlem i Sveriges Elevkårer har du säkert hört begreppet föreningsfrihet förut. När föreningsfrihet råder är elevkåren fri att genomföra den verksamhet den vill. Men vad händer när elevkårens rättigheter kränks? Det kan vara svårt att stå upp mot en skolledning som bestämt sig för att motarbeta elevkåren, men faktum är att ni har lagen på er sida.

Föreningsfriheten är en grundläggande mänsklig rättighet. Den finns med både i den svenska grundlagen och i FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna.

När föreningsfriheten kränks

Ett exempel på när en elevkår fick sina rättigheter kränkta var när ledningen för Malmö Borgarskola stängde ute sin elevkår från deras kårtrum i november 2013. När eleverna inte längre hade tillgång till ett eget utrymme för möten och planering blev det svårare för dem att genomföra aktiviteter och verksamhet så som de gjort tidigare. Händelsen togs upp av Sveriges Elevkårer som anmälde Malmö borgarskola till justitiombudsmannen och spred informationen i media.

En bra tumregel är att föreningsfriheten kränkts när elevkåren på något sätt förhindras från att bedriva sin verksamhet. Det finns dock undantag. Både skolan och elevkåren har ett ansvar gentemot varandra.

Skola anmäls för kollektiv bestraffning

Uppdaterat söndag 1 december 2013 kl 09.14 | Publicerat söndag 1 december 2013 kl 05.23

"Gav order om att utrymmen skulle stängas"
(1:30 min)

Malmö Borgarskola. Foto: Jorchr/ Wikimedia Commons

Sveriges elevkårer JO-anmäler Malmö borgarskola efter att skolan stängt av elevkårens lokaler. Anledningen var att man misstänkte att lokalerna kunde användas för att planera en fest.

Skärmdump från Sveriges radio, P4 Malmöhus.

Skolans skyldigheter

Några av skolans skyldigheter är att:

- ✓ Förankra respekt för mänskliga rättigheter och demokrati.
- ✓ Hålla elever informerade i frågor som rör dem.
- ✓ Stödja elevers arbete med inflytandefrågor.
- ✓ Motverka kränkande behandling.
- ✓ Garantera en trygg skolmiljö som präglas av studiero.

Skolan är tvungen att både respektera och stärka föreningsfriheten, och därmed elevkåren på er skola. Kränkningar av föreningsfriheten kan ofta bero på att skolan försöker leva upp till någon av sina andra skyldigheter, till exempel att garantera en god skolmiljö eller att motverka vad skolan tycker är kränkande behandling. Vanliga exempel på detta är att skolan vill förhandsgranska det elevkåren gör, förbjuda vissa aktiviteter eller på annat sätt kontrollera elevkårens verksamhet.

Att skolan försöker leva upp till en skyldighet får dock aldrig innebära att de inte lever upp till en annan. Oavsett vilka goda avsikter som ligger bakom får föreningsfriheten aldrig kränkas. Skolan har ingen rätt att påverka eller begränsa det elevkåren gör.

Både skola och elevkår har mycket att vinna på ett bra samarbete.

Elevkårens ansvar

Elevkåren har rent juridiskt inga skyldigheter gentemot skolan, men om ett samarbete mellan skolan och elevkåren ska fungera kan det ändå vara värt att:

- ✓ Hålla skolan informerad om elevkårens verksamhet.
- ✓ Se till att elevkåren följer samma värderingar som skolan kring demokrati, mänskliga rättigheter och likabehandling.

Tips!

Sveriges Elevkårer har gett ut boken "Elevrätt - Skoljuridik för gymnasieelever" som innehåller massor av kunskap kring elevers rättigheter. Fråga din verksamhetsutvecklare om ett gratisexemplar!

När en bra relation blir dålig

Ibland spelar det ingen roll hur bra samarbetet mellan kår och skola varit tidigare. Det kan räcka med en enstaka händelse för att en bra relation ska bli dålig. Men vad kan ni göra när skadan redan är skedd? Det mesta handlar om dialog. Se till att:

- ✓ Boka in ett möte med skolledningen där ni kan prata om elevkårens förutsättningar. Gå minst två personer på mötet och ge skolan utrymme att förklara sitt synsätt. Var tydliga med att föreningsfriheten måste respekteras och att det inte är öppet för förhandling.

- ✓ Slut en överenskommelse med skolan kring elevkårens förutsättningar. Kom överens om vilka ramar som ska gälla för elevkåren. Vad är okej och vad är inte okej vid olika aktiviteter? Hur mycket skoltid ska elevkårens representanter få lägga på kårarbete? Vilken kompensation ska man få för de lektioner man missar? Vilket stöd ska skolan ge?

Om skolan inte vill samarbeta

Skolan är skyldig att lyssna in era synpunkter och ta dem på allvar, men det innebär inte att de alltid gör det. I dessa lägen finns det andra ni kan vända er till:

- ✓ Alla skolor har en huvudman, alltså en kommun eller privat ägare som är ytterst ansvarig för skolans verksamhet. Huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och behandla klagomål från elever.
- ✓ Som medlem i Sveriges Elevkårer har ni som elevkår rätt till tvistlösning och support.

Inför möte med er
kommun eller rektor:
Kontakta gärna er
verksamhetsutvecklare
för tips och råd!

Upprätthålla föreningsfrihet långsiktigt

Föreningsfriheten är en grundläggande mänsklig rättighet. Ni som elever har rätt att organisera er på er skola. Trots det finns det många exempel på tillfällen där skolledning har försökt att hindra en elevkår från att genomföra sin verksamhet, eller motverkat elever från att organisera sig överhuvudtaget.

Vad kan du och din elevkår göra för att detta inte sker på din skola eller i din kommun? Hur kan ni underlätta även för andra skolor? Ett sätt är att träffa de som bestämmer över sin skola och se till att ordet "elevkår" eller "elevers fria organisering" skrivs in i de dokument som styr verksamheten. Här kommer några tips på hur du kan se till att det sker.

1 Ta reda på hur din skola styrs

- I Sverige är det regering och riksdag som tar beslut om det mesta som rör skolan. Bestämmelserna finns bland annat i skollagen, läroplaner och kursplaner.
- Det är kommunen som har ansvaret för att skolan sköts på det sätt som står i skollagen. Det är också kommunerna som bestämmer hur mycket pengar varje skola får. Besluten i kommunen fattas av politiker som sitter i ett utskott eller en nämnd för skola eller utbildning.
- Friskolor kan ha olika typer av ägare, exempelvis stiftelser, vinstorienterade privata företag eller icke- vinstorienterade ideella organisationer.

2 Boka möte med de som bestämmer

- För att göra de som styr din skola uppmärksamma på varför det är viktigt att elever får organisera sig behöver ni boka in ett möte där ni berättar om er elevkårs verksamhet. Går du i en kommunal gymnasieskola kontaktar du utbildningsutskottet eller utbildningsnämnden i din kommun. Går du i en friskola är det enklast att kontakta din rektor.
- Ta reda på vilket parti som har majoritet i kommunen, vem som är ordförande i utbildningsutskottet/nämnden och vilket parti som ordförande representerar. Försök att få träffa kommunstyrelsens ordförande då hen har mest att säga till om. På kommunens hemsida hittar du kontaktuppgifter.
- Hör av er, berätta vilka ni är och säg att ni skulle vilja boka in ett möte för att prata om er verksamhet. Ofta tycker politikerna att det är intressant att besöka er skola.

3 Visa upp er verksamhet

- Under mötet bör ni berätta om er verksamhet och ge exempel på vad ni gör. Försök att förmedla för politikern/rektorn varför det ni gör är viktigt.
- Fråga hur de skulle kunna stötta er verksamhet och stärka elevers fria organisering.

Att tänka på: Politiker fattar beslut om mål och budget i december, så vill ni exempelvis öka bidraget till er lokala verksamhet bör ni boka in möten från januari till oktober.

4 Kom med förslag på förbättringar

- Ett sätt att se till att elevers rätt att organisera sig inte kränks på din skola eller i din kommun är att föreslå att det skrivs in i kommunens/skolans styrdokument eller måldokument. På så vis kan ni som elevkår hänvisa till dokumentet om problem skulle uppstå. Saker som väl fått plats i politiska dokument är svåra för politiker/skolledning att senare ta bort.

Exempel på punkter ni kan be om ska skrivas in:

- Elever ska kunna organisera sig för gemensamma intressen i skolan.
- Elevkårer ska fritt kunna sprida information om sin verksamhet och opinionsbilda i skolan.
- Elevkårer ska ha rätt till ett eget rum och få använda skolans lokaler för elevledda aktiviteter.
- Elever ska ha tid att engagera sig i elevkåren och det ska finnas tid för skolgemensamma mötesplatser.
- Elever ska både enskilt och gemensamt i elevkåren kunna påverka skolan.
- Alla tjänar på ett klimat som präglas av ömsesidig respekt.
- Elevkårerna ska få stöd från samhället med en stabil och förutsägbar finansiering.

Enligt skollagen har elever rätt att organisera sig. I lagen står bland annat att:

9 § Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas.

10 § Elevföreträdare och övriga elever ska ges tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse.

11 § Av 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att en elev som har utsetts till elevskyddsombud ska få den ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget. Detsamma ska gälla en elev som har utsetts till elevrådsrepresentant eller som har annat uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen.

Elevskyddsombud, elevrådsrepresentant och andra elevföreträdare ska erbjudas kompensation för den undervisning som de går miste om på grund av uppdraget.

